

Het ambt van burgemeester

Onderzoek naar de publieke opinie over de rol en positie van
burgemeesters

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Rapport

Amsterdam, 6 juli 2016

Projectnummer: Z7582

drs. Bram van der Lelij

Cecilia Keuchenius MSc.

drs. Marleen de Graaf

Het auteursrecht op dit rapport ligt bij de opdrachtgever. Voor het vermelden van de naam Motivaction in publicaties op basis van deze rapportage - anders dan integrale publicatie - is echter schriftelijke toestemming vereist van Motivaction International B.V.

Inhoudsopgave

1	Achtergrond, methode en opzet	1
2	Management summary	4
3	Leeswijzer	6
4	Kennis ambt van burgemeester	7
	Tweederde bevolking zegt naam eigen burgemeester te kennen	7
	Spontaan weinig kennis van rol burgemeester, maar rollen desgevraagd wel <i>herkend</i>	7
	Verwachting verdeeld over bevoegdheden burgemeester	8
	Iets minder dan de helft bekend met huidige aanstellingswijze	9
5	Tevredenheid en imago burgemeester	10
	Ruim een derde tevreden over burgemeester, nog geen tiende ontevreden	10
	Imago burgemeesters beter dan van totale groep bestuurders en ambtenaren	11
	Burgemeester vooral gezien als eerlijke bestuurder die weet wat er speelt in de gemeente	12
6	De ideale burgemeester	13
	Ideale burgemeester is eerlijk en betrouwbaar (integer), weet wat er speelt (responsief) en komt op voor iedereen (onpartijdigheid)	13
	Burgemeester liefst zonder partijpolitiek profiel maar wél met duidelijke eigen standpunten	15
	Liever lef en daadkracht dan besluitvorming getoetst aan alle regels	16
	Zichtbaarheid en toegankelijkheid in plaats van focus op bestuur	16
	Burgers willen vooral dat burgemeesters meer dan nu met alle belangen rekening houden, toegankelijk zijn, duidelijk stelling durven nemen en daadkracht tonen	17
	Liever iets minder bevoegdheden voor burgemeester dan nu verondersteld	17
7	Voorkeuren aanstellingswijze	19
	Steun voor verschillende aanstellingswijzen verdeeld	19
	Voorkeur inwoners kiezen: vooral door ontevredenheid en behoefte aan betrokkenheid en democratie	20
	Voorkeur huidige aanstellingswijze: vooral gewenst vanwege deskundigheid en twijfel over kennis inwoners	21
	Voorkeur gemeenteraad kiest: vooral gewenst vanwege deskundigheid en geloof in indirecte democratie	21
	Geinformeerde mening aanstellingswijze: huidige aanstellingswijze relatief beter gewaardeerd	22
	Door inwoners rechtstreeks gekozen burgemeester zou evenveel bevoegdheden moeten hebben	24
8	Aftreden	25
	Aftreden gewenst bij ernstige fouten, verbreken integriteit en gebrek aan vertrouwen	25
	Wie aanstellingswijze bepaalt, gaat ook over het aftreden	26

Bijlage: Onderzoekstechnische informatie	27
Bijlage: Ongewogen en gewogen data flitspeiling 1	29
Bijlage: Ongewogen en gewogen data flitspeiling 2	30
Bijlage: Voorgelezen uitleg huidige aanstellingswijze in focusgroepen	31
Bijlage: Voorgelegde waarden en concrete kenmerken	32
Bijlage: Eerste flitspeiling, steun verschillende aanstellingswijze en effect op rollen	33

1 Achtergrond, methode en opzet

In opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (hierna te noemen BZK), heeft Motivaction International B.V. twee flitspeilingen en vier focusgroepen uitgevoerd naar de publieke opinie ten aanzien van het ambt en de aanstellingswijze van burgemeesters in Nederland.

Achtergrond

In 2015 heeft de Eerste Kamer in eerste lezing ingestemd met een voorstel tot deconstitutionalisering van de aanstellingswijze van de burgemeester. Artikel 131 van de Grondwet bepaalt nu nog dat de burgemeester bij koninklijk besluit wordt benoemd. Indien ook instemming bij tweede lezing volgt, is het aan de wetgever om te bepalen wat de aanstellingswijze is. De wetgever zou kunnen vasthouden aan benoeming door de Kroon, maar zou ook kunnen kiezen voor benoeming door de gemeenteraad of rechtstreekse verkiezing van de burgemeester door de inwoners van de gemeente.

Minister Plasterk heeft aan de Eerste Kamer toegezegd de regie te zullen voeren in een maatschappelijke discussie over de rol en positie van de burgemeester alsmede op verzoek van de Tweede Kamer met een beschouwing te komen over de positie van de burgemeester. Een belangrijk uitgangspunt daarbij is dat de aanstellingswijze van de burgemeester niet los kan worden gezien van zijn positie binnen de gemeente: de wijze waarop de burgemeester zich verhoudt tot enerzijds de raad en het college en anderzijds zijn eigen taken en bevoegdheden. De aanstellingswijze zou een afgeleide moeten zijn van, en dienstbaar moeten zijn aan, de gewenste positie van de burgemeester.

In het kader van de maatschappelijke discussie zijn expertmeetings gehouden, waarin is gesproken met burgemeesters, wethouders, raadsleden, griffiers, gemeente-secretarissen, wetenschappers, bestuurdersverenigingen en wetenschappelijke instituten van politieke partijen en vertegenwoordigers van politiek, justitie en het bedrijfsleven.

Maatschappelijk kader

Het onderzoek is uitgevoerd in de eerste helft van 2016. In (de aanloop naar) deze periode is er veel aandacht geweest voor het groeiend aantal vluchtelingen dat Europa (en Nederland) aandeed en de AZC's die in verschillende gemeenten mogelijk zouden worden gevestigd om vluchtelingen tijdelijk op te vangen. In vrijwel alle gevallen vervulde de burgemeester daarbij een prominente rol en ook hier is in de media aandacht aan besteed.

Huidig publieksonderzoek

BZK vindt het belangrijk ook de opvattingen van de burger mee te nemen in het brede debat over de rol en positie, alsmede de aanstellingswijze van de burgemeester. Daartoe heeft Motivaction voorliggend onderzoek uitgevoerd. Op 20 juni vindt een congres plaats waar de reeds opgedane bevindingen worden gedeeld met de betrokkenen.

Voor het onderzoek gaan we uit van de volgende doelstelling en hoofdvragen:

Doelstelling publieksonderzoek

Inzichten krijgen in de perceptie van Nederlandse burgers ten aanzien van de rol en positie van het ambt van burgemeester.

Hoofdvragen bij doelstelling

- In hoeverre zijn burgers op de hoogte van de rol en positie van de burgemeester?
- Welke mening hebben zij hierover?
- Hoe kijken ze aan tegen het toekomstige ambt van burgemeester?

Methode en opzet

Het onderzoek bestaat uit drie onderdelen, waarvan de resultaten elkaar aanvullen. Gestart is met een flitspeiling onder het algemeen Nederlands publiek. Vervolgens zijn vier focusgroepen gehouden om de resultaten uit de flitspeiling aan te vullen en te verdiepen. Ten slotte is een tweede flitspeiling uitgevoerd om de nieuwe inzichten die door de focusroepen waren verkregen kwantitatief te toetsen. Hieronder staat per fase de methode en opzet beschreven.

Flitspeilingen

De doelgroep van de beide flitspeilingen is de Nederlandse bevolking tussen 18 en 80 jaar. Onder deze groep is een representatieve steekproef gerealiseerd van n=1.040 bij de eerste en n=1.034 bij de tweede flitspeiling. De resultaten zijn representatief voor: leeftijd, opleiding, geslacht, regio, sociaal-culturele oriëntatie (Mentality-milieus) en de interacties tussen deze variabelen. De representatieve verdeling voor deze kenmerken is verkregen door propensity-sampling en –weging.¹

De steekproeven zijn getrokken uit het StemPunt-panel van Motivaction. De peilingen zijn onafhankelijk van elkaar afgenomen: geen van de respondenten heeft zowel aan de eerste als aan de tweede flitspeiling deelgenomen.

De flitspeilingen zijn kwantitatief uitgevoerd door middel van online vragenlijsten. Respondenten hebben per e-mail een uitnodiging ontvangen met daarin een link naar de vragenlijst. Het veldwerk van de eerste flitspeiling liep van 22 tot en met 25 maart 2016. De datacollectie van tweede flitspeiling liep van 3 tot en met 9 mei 2016. De lengte van de vragenlijst van de eerste flitspeiling was 26 vragen met een mediane invulduur van 8 minuten. De lengte van de tweede flitspeiling was 24 vragen met een mediane invulduur van 13,5 minuten. De onderwerpen van beide flitspeilingen liepen deels uiteen en waren deels overlappend. In de eerste flitspeiling is vooral ingegaan op de kennis van het burgemeesterschap, het imago van burgemeesters, de verwachte/gewenste rollen en waarden (op abstract niveau) en de gewenste aanstellingswijze. In de tweede flitspeiling is een aantal van deze onderwerpen (gewenste aanstellingswijze, waarden) herhaald maar dan op meer concreet niveau (kenmerken). Daarnaast is in de tweede flitspeiling dieper ingegaan op het waarom achter de voorkeuren voor bepaalde aanstellingswijzen en is aandacht besteed aan het aftreden van burgemeesters.

De vragenlijsten zijn ontwikkeld in overleg met en op basis van door BZK aangeleverde informatie, waaronder het rapport *Majesteitelijk & Magistratelijk*.²

¹ Zie de Bijlage voor nadere informatie over de gewogen en ongewogen data

² *Majesteitelijk & Magistratelijk*; De Nederlandse burgemeester en de staat van het ambt, Tilburgse School voor Politiek en Bestuur, N. Karsten e.a., (2014)

Focusgroepen

Na de eerste flitspeiling zijn vier focusgroepen gehouden om de resultaten van de flitspeiling te verdiepen en om nieuwe inzichten op te doen (die vervolgens in de tweede flitspeiling kwantitatief konden worden getoetst).

Het veldwerk voor deze fase van onderzoek heeft plaatsgevonden op 11 en 13 april 2016, respectievelijk te Amersfoort en Amsterdam. Betrokkenen van opdrachtgeverszijde hebben de focusgroepen op beide locaties gevolgd via een one-way-mirror. Op deze dagen zijn in totaal vier groepsdiscussies georganiseerd met burgers, waarvan twee groepen met hoogopgeleide (MBO+) en twee groepen met laagopgeleide burgers (MBO of lager). Daarnaast kenmerkten de groepen zich door een spreiding in leeftijd, geslacht, politieke voorkeur en gemeenteomvang (respondenten woonden deels in grote gemeenten zoals Amsterdam en Amersfoort en deels in kleinere omliggende gemeenten zoals Leusden en Landsmeer).

2 Management summary

Burgemeesters bekend in hun rol van ambassadeur, bestuursvoorzitter en burgervader

Burgers zeggen de naam van hun burgemeester veel vaker te kennen dan dat ze een naam kennen van een wethouder of gemeenteraadslid. Welke rollen burgemeesters vervullen weten burgers spontaan meestal niet goed te benoemen, maar zij *herkennen* de meeste rollen wel als deze hen worden voorgelegd, met name de rol van ambassadeur, voorzitter van college en raad en burgervader/-moeder. Met de bevoegdheden van burgemeesters is de bevolking iets minder bekend.

Burgemeesters gezien als betrouwbaarder en rechtvaardiger dan andere bestuurders

De bevolking ziet burgemeesters in hun *functioneren* vooral als bestuurder van de gemeente met kennis over wat er speelt, eerlijk en betrouwbaar en oplettend dat de besluiten voldoen aan de regels. Burgers zijn relatief positief over burgemeesters. Ze hebben een veel sterker imago dan bestuurders, volksvertegenwoordigers en ambtenaren in het algemeen, met name als het gaat om betrouwbaarheid, rechtvaardigheid en het opkomen voor algemeen belang. Ruim een derde van de bevolking is uitgesproken tevreden over hoe burgemeesters in Nederland functioneren en minder dan een tiende is ontevreden. Ruim de helft heeft geen (uitgesproken) mening.

Ideale burgemeester is betrouwbaar, weet wat er speelt, onpartijdig en draagt zichtbaar en daadkrachtig eigen standpunten uit

De ideale burgemeester van Nederlanders is eerlijk en betrouwbaar (integer), weet wat er speelt (responsief) en houdt rekening met iedereen (onpartijdigheid). Burgers zien het liefst een burgemeester zonder politiek profiel maar met duidelijk eigen standpunten. Zij spreken de wens uit voor een meer zichtbare en daadkrachtige burgemeester die lef toont en snel beslissingen kan nemen in plaats van iemand die focust op bestuur, besluiten toetst aan regels en op zoek is naar brede steun in de gemeenteraad.

Huidige aanstellingswijze burgemeester bekend bij vier op de tien

Vier op de tien burgers herkennen de huidige aanstellingswijze van burgemeesters - de raad draagt iemand voor en de regering benoemt mits geen bezwaren - in een set van mogelijke aanstellingswijzen. Een kwart is in de veronderstelling dat de burgemeester op een andere wijze wordt aangesteld en een derde geeft aan dit niet te weten.

Meeste steun voor direct gekozen burgemeester

De steun voor verschillende aanstellingswijzen is verdeeld. Spontaan uiten burgers de meeste steun voor het rechtstreeks kiezen door inwoners van de gemeente (zes op de tien is hier positief over) gevolgd door een openbare stemming in de gemeenteraad (circa de helft is positief) en de huidige aanstellingswijze (vier op de tien).

We zien de voorkeur voor een rechtstreekse verkiezing onder inwoners vooral terugkomen onder burgers die nu ontevreden zijn over het functioneren van de burgemeester, laagopgeleiden en mensen uit het zuiden van Nederland. Zij hebben deze voorkeur, omdat het zelf kunnen kiezen van de burgemeester in hun optiek leidt tot meer betrokkenheid (bij inwoners) en meer democratie.

De voorkeur voor de huidige aanstellingswijze - raad draagt voor, regering benoemt - komt vaker terug bij burgers die tevreden zijn over het functioneren van de burgemeesters en

hoogopgeleiden. Als reden noemen zij dat het belangrijk is dat de burgemeester gekozen wordt op basis van deskundigheid in plaats van populariteit onder inwoners. Een zelfde beeld zien we bij burgers die een voorkeur hebben voor het aanstellen van burgemeesters op basis van een openbare stemming in de gemeenteraad. Ook voor hen speelt deskundigheid de belangrijkste rol in de overweging.

Hoewel de bevolking dus een voorkeur heeft voor de direct gekozen burgemeester willen zij ook, zoals we al zagen, een burgemeester zonder politiek profiel: zonder partijlidmaatschap en partijprogramma. De resultaten wijzen er op dat kiezers bij burgemeestersverkiezingen vooral zullen stemmen op een kandidaat met duidelijke eigen standpunten, een betrouwbare en daadkrachtige uitstraling, en kennis van wat er in de gemeente speelt.

Geïnformeerde mening is relatief positiever over huidige aanstellingswijze

In focusgroepen voor dit project is gebleken dat respondenten meer waardering krijgen voor de huidige aanstellingswijze - de raad draagt voor, de regering benoemt mits geen bezwaren - als zij daarover geïnformeerd worden en met elkaar over praten. In het kwantitatieve onderzoek wordt dit deels bevestigd: na uitleg over de huidige aanstellingswijze wordt deze beter zorgvuldiger, betrouwbaarder, eerlijker en democratischer gevonden. Desondanks blijft de mening over de aanstellingswijze verdeeld en blijven burgers het meest positief over de rechtstreekse verkiezing onder inwoners.

Eerder aftreden bij verlies vertrouwen, integriteit of ernstige fouten

De bevolking vindt vooral dat een burgemeester eerder af zou moeten treden dan de vaste termijn als hij/zij een ernstige fout heeft gemaakt, niet integer is geweest of geen vertrouwen meer krijgt. Er is geen eenduidige visie op wie er zou moeten gaan over het eerder aftreden van de burgemeester. Over het algemeen vindt men vooral dat het eerder aftreden mag worden bepaald door de partij die ook verantwoordelijk is voor de aanstelling.

3 Leeswijzer

In dit rapport bespreken we de resultaten van de twee flitspeilingen en vier focusgroepen op overkoepelend niveau waarbij de inhoud leidend is.

Dit betekent dat we geen onderscheid maken tussen de eerste en tweede flitspeiling, maar de resultaten ordenen naar onderwerp. Bij sommige onderwerpen worden de resultaten zodoende hoofdzakelijk uit de eerste flitspeiling afgeleid, bij andere onderwerpen hoofdzakelijk uit de tweede flitspeiling.

De kwantitatieve onderzoeksgegevens vormen de basis van deze rapportage. De kwalitatieve resultaten (uit de focusgroepen) dienen in dit rapport als aanvulling, verdieping en illustratie van deze cijfermatige gegevens. We bespreken per thema daarom eerst altijd de kwantitatieve resultaten. Dit doen we hoofdzakelijk tekstueel waarbij we de meest relevante en belangrijke resultaten visualiseren door middel van een grafiek of figuur. De kwantitatieve gegevens vullen we vervolgens aan met de resultaten uit de focusgroepen door middel van verdiepende inzichten en illustrerende quotes. Om het verschil tussen de kwantitatieve en kwalitatieve resultaten duidelijk te maken, staan de kwalitatieve gegevens altijd in een lichtgrijs vlak weergegeven.

In het onderzoek is ook de gemeenteomvang meegenomen: bij een aantal belangrijke vragen staat aangegeven of inwoners van kleinere of grotere gemeenten verschillen in hun kennis of houding ten aanzien van het onderwerp.³

De thema's die we achtereenvolgens behandelen zijn: de kennis over het burgemeesterschap (Hoofdstuk 4), de tevredenheid over en het imago van burgemeesters (Hoofdstuk 5), de ideale burgemeester (Hoofdstuk 6), de voorkeuren voor de aanstellingswijze (Hoofdstuk 7) en het aftreden (Hoofdstuk 8).

³ De gemeenteomvang is in de flitspeilingen uitgesplitst in 4 categorieën: tot ca. 30.000 inwoners, van ca. 30.000 tot ca. 60.000 inwoners, van ca. 60.000 tot ca. 150.000 inwoners en van meer dan 150.000 inwoners. Deze indeling is gebaseerd op het aandeel respondenten in dit onderzoek dat in gemeenten van verschillende omvang woont. De verdeling is zo gekozen dat binnen deze grenzen steeds genoeg respondenten aan het onderzoek hebben deelgenomen om uitspraken over de betreffende gemeentegrootte te kunnen doen.

4 Kennis ambt van burgemeester

Tweederde bevolking zegt naam eigen burgemeester te kennen

- Ruim tweederde (69%) van de bevolking zegt bekend te zijn met de naam van de burgemeester van hun eigen gemeente. Dit is aanzienlijk hoger dan het percentage dat de naam zegt te kennen van één of meer wethouders (43%) of gemeenteraadsleden (37%).

Ook in de focusgroepen blijkt niet iedereen bekend met hun huidige burgemeester. Dit kan samenhangen met de relatief lage betrokkenheid van sommige burgers bij het ambt. Een groot deel van de deelnemende burgers – en met name hoogopgeleiden – is van mening dat de burgemeester onmisbaar is. Laagopgeleiden vinden het echter vaak moeilijker te bepalen en te geloven wat de toegevoegde waarde van de burgemeester is.

- De bekendheid met de naam van de burgemeester is groter in grote gemeenten (ruim 150.000 inwoners of meer). In deze gemeenten zegt 80% de naam van de burgemeester te kennen. De bekendheid is relatief laag in gemeenten met tussen de 30.000 en 60.000 inwoners (62%).

Spontaan weinig kennis van rol burgemeester, maar rollen desgevraagd wel herkend

- De helft (48%) van de bevolking kan spontaan geen enkele rol noemen die burgemeesters in Nederland vervullen. 52% kan dit wel. De rollen die zij beschrijven, zijn voorzitter van de gemeenteraad (10%), het aansturen van brandweer en politie (9%), openbare orde en veiligheid (9%), bestuur (9%) en vertegenwoordiger van de gemeente (8%).
- Als we zeven rollen (met een korte toelichting) voorleggen, worden deze wel door een meerderheid van de bevolking herkend. Men ziet de burgemeester vooral als ambassadeur van de gemeente (78%), voorzitter van het college van B&W (75%), van de gemeenteraad (73%) en als burgervader/-moeder (74%). Maar ook vaak als verbinder (69%), bewaker van de openbare orde (67%) en bewaker van de bestuurlijke kwaliteit (65%).

De burgemeester in een ceremoniële rol en als verantwoordelijke voor de openbare orde wordt in alle groepen benoemd. Daarnaast zien ze ook zeker de burgervaderrol: een luisterend oor voor de bevolking en er voor iedereen zijn. Maar met de invulling en de precieze verantwoordelijkheden die de burgemeester draagt, zijn ze niet bekend.

- *“Ze hebben vooral een ceremoniële functie en zijn verantwoordelijk voor de veiligheid, maar wat ze precies doen weet ik niet.”*
- *“Ze zullen hun werk toch wel goed doen, neem ik aan. Het is moeilijk om te zien, het gaat niet vaak over de burgemeester.”*

Verwachting verdeeld over bevoegdheden burgemeester

- De verwachtingen over de invloed van de burgemeester lopen uiteen. Een kwart (26%) denkt dat de burgemeester het beleid van de gemeente *bepaalt*. Vier op de tien (39%) denkt dat hun invloed op de besluitvorming *bepert* is en 11% denkt dat zij *niets te zeggen* hebben in de gemeente.
- Wat betreft de verschillende onderwerpen waarover de burgemeester beslist, blijkt een meerderheid van de Nederlanders wel enig idee te hebben, maar het niet altijd bij het juiste eind te hebben:
 - Bijna tweederde (64%) weet desgevraagd dat de burgemeester het opperbevel voert in geval van een ramp of ernstige vrees daarvoor, 62% weet dat de burgemeester beslist over de inzet van politie en brandweer en 59% dat de burgemeester gaat over de openbare orde en veiligheid.
 - In iets mindere mate weet men desgevraagd dat de burgemeester bepaalt of er openbare evenementen mogen plaatsvinden (48%) en of drugspanden gesloten worden (43%).
 - *Onterecht* denkt 32% dat de burgemeester bepaalt of er AZC's in de gemeente komen en 25% dat de burgemeester bepaalt hoe het geld over de verschillende posten binnen de gemeente verdeeld wordt. 12% meent dat de burgemeester besluit wie er wordt aangenomen en ontslagen binnen de gemeente.
 - 17% geeft aan geen enkel idee te hebben waarover de burgemeester beslist.

De conclusies uit de flitspeiling worden bevestigd in de focusgroepen. Slechts een enkeling kan een voorbeeld geven van concrete bevoegdheden van de burgemeester. De ruime meerderheid weet niet of nauwelijks welke plaats de burgemeester inneemt binnen de gemeente. Het is voor burgers onduidelijk wat de beslissingsbevoegdheden (beslissers, beïnvloeder, ...) van de burgemeester zijn, ook in de rol als verantwoordelijke voor de openbare orde.

- *“Ik weet eigenlijk niet wat zijn rol is. Ik ken hem vooral van de ceremoniële functie. Of als er een ramp gebeurt. Maar of hij dan verantwoordelijk is.. Ik weet het niet.”*

Iets minder dan de helft bekend met huidige aanstellingswijze

- Ongeveer vier op de tien (42%) kiest de juiste aanstellingswijze als zij een vijftal aanstellingswijzen beknopt krijgen voorgelegd met de vraag of zij weten hoe de burgemeesters nu aangesteld wordt: *De gemeenteraad draagt de gewenste burgemeester voor bij de regering, die de burgemeester vervolgens benoemt voor 6 jaar, tenzij de regering zeer grote bezwaren heeft.*
- Een kwart (24%) denkt (onterecht) dat de aanstelling op een van de volgende manieren plaatsvindt: 12% denkt dat de regering helemaal zelf bepaalt wie de burgemeester wordt, 5% dat de gemeenteraad de burgemeester benoemt in een openbare stemming, 4% dat de burgemeester wordt voorgedragen door middel van verkiezingen onder inwoners en de regering de burgemeester vervolgens benoemt tenzij er bezwaren zijn, en ten slotte 2% dat de inwoners de burgemeester zelf kiezen via een rechtstreekse verkiezing, gelijktijdig met de gemeenteraadsverkiezingen.
- Daarnaast geeft een derde (34%) aan dat zij niet (zeker) weten hoe de burgemeester wordt aangesteld.
- Het aandeel inwoners dat weet wat de huidige aanstellingswijze is, verschilt niet tussen grote en kleine gemeenten.

Burgers weten veelal dat de burgemeester wordt voorgedragen voor benoeming. Verder heeft men geen duidelijk beeld bij de verschillende stappen van de aanstellingswijze.

Een aanzienlijk deel van de burgers die deelnamen aan de groepsdiscussies vindt de aanstellingswijze ook niet heel belangrijk, als het maar zorgvuldig en eerlijk gebeurt. Ze verdiepen zich er ook niet in. Pas op het moment dat ze de burgemeester zelf zouden moeten/mogen kiezen, geeft dat aanleiding om zich meer te verdiepen in het onderwerp. In hoofdstuk 7 (aanstellingswijze) komen we hier nog op terug.

5 Tevredenheid en imago burgemeester

Ruim een derde tevreden over burgemeester, nog geen tiende ontevreden

- Ruim een derde (37%) van de bevolking is (zeer) tevreden over hoe burgemeesters in Nederland functioneren. Een kleine minderheid (8%) geeft aan dat zij hier (zeer) ontevreden over zijn. Ruim de helft (55%) heeft geen (uitgesproken) mening.

In hoeverre ben je nu tevreden of ontevreden over hoe burgemeesters in Nederland functioneren? (n=1.034)

- De tevredenheid met het functioneren van burgemeesters in Nederland verschilt niet tussen inwoners van grote en kleine gemeenten.

De tevredenheid met burgemeesters wordt deels bepaald door het functioneren van de huidige burgemeester van de gemeente waar men in woont. Het oordeel is afhankelijk van het beleid van de burgemeester en of ze zich vertegenwoordigd voelen, maar de zichtbaarheid van de burgemeester is eveneens van belang. Aboutaleb wordt een aantal keer geprezen vanwege zijn zichtbaarheid omtrent recente terroristische aanslagen. Ook het algehele negatieve gevoel dat burgers hebben over de (lokale) politiek (“ze doen toch wat ze zelf willen.”) heeft invloed op het oordeel over het burgemeestersambt.

Hoe minder zichtbaar en hoe groter de afstand tot de bewoners van de stad, des te minder geliefd.

- “Hij moet wel binding hebben met de stad, dus uit de stad komen.”
- “De burgemeester heeft zorg voor de mensen in zijn stad en moet daarbij zichtbaar zijn.”

Imago burgemeesters beter dan van totale groep bestuurders en ambtenaren

- Als we een aantal imagokenmerken voorleggen, blijken Nederlanders van burgemeesters vooral het idee te hebben dat zij opkomen voor het algemeen belang (41%) en dat zij dienstbaar (37%) betrouwbaar (33%) en deskundig (30%) zijn. Lui (4%) of wereldvreemd (8%) vindt bijna niemand ze.
- Het imago van burgemeesters is positiever dan dat van de totale groep van bestuurders, volksvertegenwoordigers en ambtenaren (deze drie groepen zijn als benchmark samengenomen)⁴. De bevolking ziet burgemeesters vooral vaker als betrouwbaar (+23%), als personen die opkomen voor het algemeen belang (+19%) en rechtvaardig (+17%).

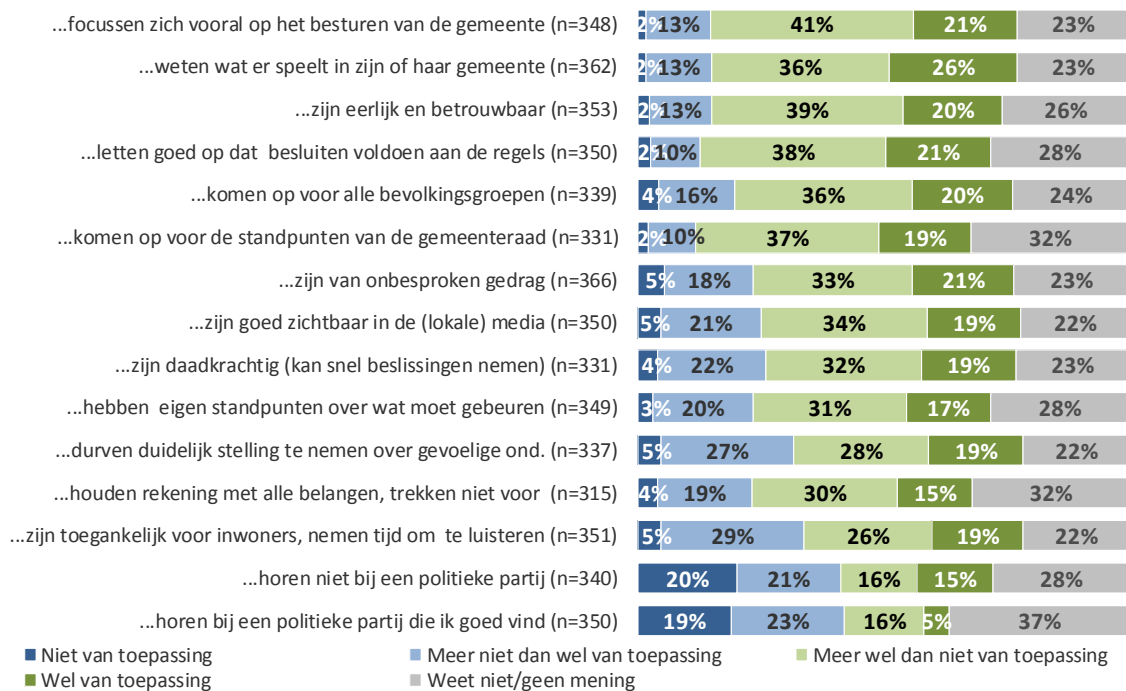

⁴ Resultaten uit Publieksmonitor 2-meting, Ministerie van BZK (december 2015 door Motivaction)

Burgemeester vooral gezien als eerlijke bestuurder die weet wat er speelt in de gemeente

- Als we kijken naar concrete kenmerken van de burgemeester, blijkt dat de bevolking vooral het idee heeft dat burgemeesters zich focussen op het besturen van de gemeente (62%), dat zij weten wat er speelt in de gemeente (62%)⁵, dat zij eerlijk en betrouwbaar zijn (59%) en dat zij goed opletten dat alle besluiten voldoen aan de regels (59%).
- Deze concrete kenmerken vormen onderdelen van verschillende waarden: *doelmatigheid* (focus op bestuur), *responsiviteit* (weten wat er speelt), *integriteit* (eerlijk en betrouwbaar) en *rechtmatigheid* (besluiten voldoen aan regels)⁶.

**In hoeverre vind je de volgende kenmerken op hen van toepassing (functioneren in NL)?
(basis: allen - random 5 kenmerken per persoon voorgelegd)**

In gesprek met burgers wordt er getwijfeld over de mate waarin burgemeesters weten wat er speelt in de gemeenten, omdat de afstand tussen burger en burgemeester als groot wordt ervaren. Burgers benoemen zelf dat deze ‘kloof’ waarschijnlijk vaker voorkomt in grotere steden, dan in kleinere gemeenten.

➤ *“Ik kan me wel voorstellen dat het voor burgemeesters van grote steden moeilijker is om zichtbaar te zijn en overal op te komen draven dan burgemeester van kleinere gemeenten.”*

⁵ Inwoners van kleinere gemeenten hebben niet vaker dan inwoners van grotere gemeenten het idee dat burgemeesters weten wat er speelt in de gemeente en toegankelijk zijn.

⁶ De waarden worden genoemd in het rapport Majesteitelijk & Magistratelijk; De Nederlandse burgemeester en de staat van het ambt, Tilburgse School voor Politiek en Bestuur, N. Karsten e.a., (2014). De auteurs baseren zich op hun beurt op de waardecatalogus van goed bestuur van Hendriks & Drosterij uit 2012. Zie de bijlage voor een tabel van alle waarden en concrete kenmerken die in de vragenlijsten zijn voorgelegd.

6 De ideale burgemeester

Ideale burgemeester is eerlijk en betrouwbaar (integer), weet wat er speelt (responsief) en komt op voor iedereen (onpartijdigheid)

- De drie kenmerken die de bevolking voor een burgemeester het meest van belang vindt, zijn eerlijkheid en betrouwbaarheid (91%), kennis over wat er speelt in de gemeente (91%) en rekening houden met ieders belangen tijdens besluitvorming waarbij geen politieke partijen worden voorgetrokken (87%).
- Deze concrete kenmerken sluiten aan bij de waarden *integriteit* (eerlijk en betrouwbaar), *responsiviteit* (weten wat er speelt) en *onpartijdigheid* (niet voortrekken)⁷.
- Het politiek profiel van de burgemeester vindt men relatief onbelangrijk: dat de burgemeester bij de *politieke partij hoort die men goed vindt*, wordt verreweg het minst vaak als belangrijk aangemerkt (17%). Dat de burgemeester bij *geen enkele* politieke partij hoort, wordt belangrijker gevonden (45%). De bevolking wil dus liever een burgemeester die onafhankelijk is van politieke partijen, dan een burgemeester die bij een partij hoort die men zelf goed vindt.

In hoeverre vind je de volgende eigenschappen belangrijk of onbelangrijk voor een burgemeester? (n=1.034)

⁷ Zie de bijlage voor een tabel van alle waarden en concrete kenmerken die in de vragenlijsten zijn voorgelegd.

- Ook als respondenten uit bovenstaande kenmerken een top 3 samenstellen van kenmerken waar zij op zouden letten als zij de burgemeester van hun gemeente mogen kiezen, komt *eerlijk en betrouwbaar* hier het vaakst in terug (53%, 27% op nummer 1) gevolgd door *weet wat er speelt in de gemeente* (38%, 12% op nummer 1). Hierna volgt een gedeelde plaats voor *toegankelijk en opkomen voor alle bevolkingsgroepen* (beiden 29% en 9% op nummer 1).
- Niet alleen de kenmerken die bij de waarden passen maar ook de waarden zelf zijn *expliciet* aan de respondenten voorgelegd (inclusief een korte toelichting). Uit hun reacties op deze waarden komt een minder gedifferentieerd maar wel in grote lijnen gelijksoortig beeld naar voren: *integriteit* vindt de bevolking de belangrijkste waarde (87%), gevolgd *rechtmatigheid* (84%), *onpartijdigheid* (83%), *responsiviteit* (83%), *doelmatigheid* (81%) en *onafhankelijkheid* (74%).

Een burgemeester moet van vele markten thuis zijn. Burgers – en met name de hoogopgeleide burgers – zijn zich bewust van de hoge eisen die zij zelf stellen aan de kwaliteiten die de burgemeester moet bezitten en waarden waar hij/zij voor moet staan. Zichtbaar, betrouwbaar (open/eerlijk), toegankelijk, menselijk, daadkrachtig en onpartijdig zijn waarden die meerdere keren spontaan worden genoemd als belangrijke eigenschappen voor een burgemeester.

- *“Hoe lastig is het om burgemeester te zijn als je ziet wat wij van een burgemeester verwachten: ik zou nooit burgemeester willen zijn. Er zijn zoveel verwachtingen. Je doet het nooit goed.”*

Opvallende uitkomst uit de groepsdiscussies is het belang dat deelnemende burgers hechten aan een daadkrachtige burgemeester, die als het móet besluiten neemt. Iets dat verklaard kan worden door de onrust en vele gebeurtenissen die burgers raken en waar zij in sommige gevallen daadkracht missen (terreurdreiging, vluchtelingencrisis, decentralisatie zorg, etc.) :

- *“De huidige situatie vraagt om een daadkrachtige burgemeester.”*
- *“De burgemeester is meer proactief op de voorgrond getreden, mede doordat burgemeesters als ze niet te snel in actie kwamen in de vluchtelingencrisis, er gedonder kwam. Dit is nodig.”*

Burgemeester liefst zonder partijpolitiek profiel maar wél met duidelijke eigen standpunten

- Wanneer een aantal waarden tegenover elkaar worden geplaatst, blijkt dat de bevolking vooral een voorkeur heeft voor een burgemeester die boven de politieke partijen en opvattingen staat (65%) in plaats van een burgemeester die staat voor bepaalde politieke opvattingen (10%). In lijn hiermee kiest men ook liever voor een burgemeester zonder politiek profiel (60%) dan met een politiek profiel (13%) en prefereert men iemand die niet (49%) in plaats van wel (5%) bij een politieke partij hoort (waarde: *onpartijdigheid*)
- Wel vinden burgers het belangrijker dat de burgemeester duidelijke *eigen* standpunten heeft over wat er in de gemeente moet gebeuren (52%) dan dat hij/zij alleen opkomt voor de standpunten van de gemeenteraad (13%) (waarde: *onafhankelijkheid*).

	Meer eens met linker stelling	Midden	Meer eens met rechter stelling	
Een burgemeester die staat voor bepaalde politieke opvattingen	10%	24%	65%	Een burgemeester die boven de politieke partijen en opvattingen staat
Een burgemeester met een politiek profiel die zich vooral richt op het uitdragen van zijn of haar visie, politieke ideeën en oplossingen	13%	27%	60%	Een burgemeester zonder politiek profiel die zich vooral richt op het bewaken van integriteit, democratie, processen en procedures
Hoort bij een politieke partij	5%	46%	49%	Hoort niet bij een politieke partij
Komt alleen op voor de standpunten van de gemeenteraad	13%	35%	52%	Heeft duidelijke eigen standpunten over wat er moet gebeuren in de gemeente

Onpartijdigheid en onafhankelijkheid blijken ook in de focusgroepen belangrijk.

- *“Onafhankelijkheid en onpartijdigheid zijn voor mij zo vanzelfsprekend dat ze nog niet aan de orde waren gekomen.”*
- *“Een burgemeester moet streven naar onafhankelijk.”*

Burgers vinden het echter complex te bepalen wanneer eigen standpunten (of bijvoorbeeld het voeren van een campagne bij een direct gekozen burgemeester) en onpartijdigheid met elkaar op gespannen voet komen te staan.

- *“Ik vind die onpartijdigheid belangrijk, maar je hoeft niet altijd onpartijdig te zijn als je je standpunten doorgeeft. Je kan verschillende belangen samenvoegen en daarvoor staan.”*
- *“Je moet bepaalde doelen hebben die je wilt bereiken in een bepaalde periode, je moet dat naar voren kunnen brengen, want je staat toch ook ergens voor.”*

Met name laagopgeleiden zijn van mening dat het voor burgemeesters überhaupt onmogelijk is om onpartijdig te zijn.

Liever lef en daadkracht dan besluitvorming getoetst aan alle regels

- De bevolking verkiest een burgemeester die lef heeft en snel beslissingen kan nemen (55%) boven een burgemeester die alleen besluiten neemt als deze brede steun krijgen in de gemeente (17%). Ook verkiest men daadkracht (42%) boven het opletten dat alle besluiten voldoen aan de regels (26%) (waarden: *daadkracht* boven *rechtmatigheid*)

	Meer eens met linker stelling	Midden	Meer eens met rechter stelling	
Neemt alleen besluiten als deze kunnen rekenen op brede steun in de gemeente	17%	28%	55%	Toont lef en is, indien nodig, bereid om snel beslissingen te nemen
Let goed op dat alle besluiten in de gemeente voldoen aan de regels	26%	33%	42%	Is daadkrachtig

Daadkrachtig wordt als een zeer belangrijke eigenschap van burgemeesters ervaren. In de focusgroepen is het een aspect dat meermalen terugkeert. Zoals eerder geschreven, hangt dit ook samen met de huidige ontwikkelingen en heersende onrust.

- *“Resultaten boven regels. Het is vanzelfsprekend dat je je aan de regels houdt.”*
- *“Burgerlijke ongehoorzaamheid is soms goed, ook voor een burgemeester.”*

Zichtbaarheid en toegankelijkheid in plaats van focus op bestuur

- De zichtbaarheid en toegankelijkheid voor de inwoners van de gemeente (49%) vindt de bevolking belangrijker dan een focus op het besturen van de gemeente (19%) (waarde: *responsiviteit* boven *doelmatigheid*). Vooral voor inwoners van kleinere gemeenten (tot ca. 30.000 inwoners) is dit het geval.
- De bevolking is niet eenduidig in haar wens voor een burgemeester die opkomt voor alle bevolkingsgroepen of juist stelling durft te nemen over gevoelige onderwerpen (39% vs. 32%).

	Meer eens met linker stelling	Midden	Meer eens met rechter stelling	
Focust zich vooral op het besturen van de gemeente	19%	32%	49%	Is goed zichtbaar en toegankelijk voor inwoners van de gemeente
Durft duidelijk stelling te nemen over gevoelige onderwerpen	32%	28%	39%	Komt op voor alle bevolkingsgroepen

In de ogen van burgers zijn burgemeesters echter weinig zichtbaar. De beperkte zichtbaarheid zorgt voor afstand tussen burgers en burgemeesters, waardoor met name laagopgeleiden (in de grote stad) het gevoel hebben dat burgemeesters te weinig op de hoogte zijn van wat er speelt in ‘hun’ stad.

- *“De burgemeester heeft zorg voor de mensen in zijn stad en moet daarbij zichtbaar zijn. Dat mis ik bij onze huidige burgemeester. Ik hoor nooit iets over hem.”*

Met name laagopgeleide deelnemers aan de focusgroepen uiten de waarde die zij hechten aan een toegankelijke burgemeester:

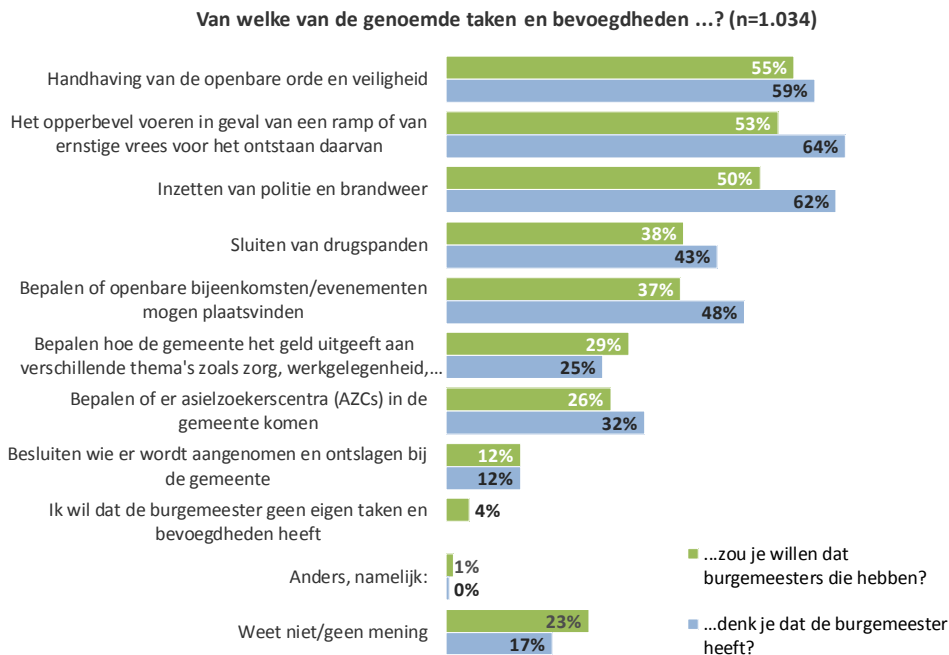
- *“Je moet het gevoel hebben dat je ‘m kan bellen en dat hij naar je luistert.”*

Burgers willen vooral dat burgemeesters meer dan nu met alle belangen rekening houden, toegankelijk zijn, duidelijk stelling durven nemen en daadkracht tonen

- Als we de kenmerken die de bevolking nu van toepassing vindt op het functioneren van burgemeesters vergelijken met de kenmerken die zij het meest belangrijk vinden, valt op dat de grootste 'gaps' bestaan voor de volgende kenmerken:
 - Bij besluiten rekening houden met alle belangen en geen politieke partijen voortrekken
 - Toegankelijk zijn voor inwoners en veel tijd nemen om te luisteren
 - Duidelijk stelling durven nemen over gevoelige onderwerpen
 - Daadkracht (snel beslissingen kunnen nemen)
- Vooral voor deze kenmerken geldt dat de bevolking deze vaker *belangrijk* vindt dan dat zij dit *van toepassing* vinden op het huidige functioneren. Dit betekent dat burgemeesters vooral op deze kenmerken zouden moeten inzetten om de tevredenheid van de bevolking te vergroten.

Liever iets minder bevoegdheden voor burgemeester dan nu verondersteld

- Voor veel van de voorgelegde taken en bevoegdheden geldt dat de bevolking vaker denkt dat burgemeesters deze hebben, dan dat zij ook *willen* dat de burgemeesters deze hebben.
- De grootste 'gap' is te zien bij het inzetten van politie en brandweer. 62% van de bevolking denkt dat dit een taak is van burgemeesters, terwijl 'slechts' 50% dit ook wil (-12%). Een bijna even groot verschil is te zien bij het voeren van het opperbevel bij rampen (-11%) en het bepalen of openbare evenementen mogen plaatsvinden (-11%).

Ook tijdens de groepsdiscussies komt een aantal keren de discussie terug over de vraag of de burgemeester in sommige gevallen wel de eindbeslissende/eindverantwoordelijke moet zijn. Vooral als we het burgemeestersambt een tijd bespreken, beseft een deel van de burgers de omvang van de verschillende rollen. Er wordt getwijfeld aan de deskundigheid van de burgemeester over een aantal thema's, zoals de handhaving van openbare orde en veiligheid:

- *“Ik vraag me af of de korpschef niet beter de eindverantwoordelijkheid kan hebben over veiligheid, die weet waar hij het over heeft.”*

7 Voorkeuren aanstellingswijze

Steun voor verschillende aanstellingswijzen verdeeld

- De bevolking heeft geen eenduidige mening over de meest gewenste aanstellingswijze⁸. 58% staat er positief tegenover dat de inwoners de burgemeester kiezen⁹. 47% staat er positief tegenover dat de gemeenteraad de burgemeester kiest¹⁰ en 38% staat positief tegenover de huidige aanstellingswijze¹¹.
- Als de bevolking de keuze krijgt tussen deze drie aanstellingswijzen heeft de helft (52%) een voorkeur voor een rechtstreekse verkiezing door inwoners, 19% voor de huidige aanstellingswijze en 14% voor een benoeming door de gemeenteraad. 15% geeft aan hier geen keuze tussen te kunnen maken.
- Over het algemeen vindt de bevolking vooral dat de benoeming veel *democratischer* is als inwoners zelf direct de burgemeester kiezen (72% vs. 28% die de huidige aanstellingswijze als democratisch ziet). Ook vinden burgers het vaker *eerlijker* (61% vs. 32%) als zij zelf mogen kiezen.

Ongeïnformeerde mening (n=1.034)			
Aanstellingswijze	Inwoners kiezen*	Huidige wijze*	Gemeenteraad kiest*
% positief	58%	38%	47%
% voorkeur	52%	19%	14%
% zorgvuldig	50%	37%	38%
% betrouwbaar	52%	32%	39%
% eerlijk	61%	32%	43%
% democratisch	72%	28%	45%

Legenda: % positief: het aantal mensen dat (zeer) positief is over deze aanstellingswijze (men kan over meerdere aanstellingswijzen positief zijn dus de percentages tellen niet op tot 100%).
 % voorkeur: het aantal mensen dat een voorkeur heeft voor deze aanstellingswijze (men kan maar één voorkeur aangeven, maar men kan ook aangeven dat zij geen voorkeur hadden (15%)).
 % zorgvuldig, betrouwbaar, eerlijk en democratisch: het aantal mensen dat dit kenmerk op deze aanstellingswijze van toepassing vindt (men kan het kenmerk op meerdere aanstellingswijzen van toepassing vinden dus de percentages tellen niet op tot 100%).

⁸ We maken hier een onderscheid tussen de 3 aanstellingswijzen die in de *tweede* flitspeiling zijn voorgelegd omdat hier verder op is doorgevraagd. In de *eerste* flitspeiling zijn 5 aanstellingswijzen voorgelegd. In de bijlage zijn de reacties te zien op deze 5 aanstellingswijzen.

* De inwoners kiezen de burgemeester zelf via een rechtstreekse verkiezing, gelijktijdig met de gemeenteraadsverkiezingen

* De gemeenteraad draagt de gewenste burgemeester voor bij de regering, die de burgemeester vervolgens benoemt voor 6 jaar, tenzij de regering zeer grote bezwaren heeft

* De gemeenteraad benoemt de burgemeester door middel van een openbare stemming

Uit de focusgroepen met burgers blijkt ook dat de voorkeur voor velen geen uitgesproken voorkeur is. Belangrijk voor ze is dat de keuze voor een burgemeester zorgvuldig, eerlijk en open tot stand komt. Nu leeft het gevoel bij een deel van de burgers dat dit niet het geval is.

- *“Ik heb nu soms het gevoel dat het een beetje vriendjespolitiek is. Dat geeft geen vertrouwen.”*
- *“Nu weet ik eigenlijk niet precies hoe de procedure verloopt, waardoor je als burger ook geen zicht hebt of het goed gebeurt.”*

Voorkeur inwoners kiezen: vooral door ontevredenheid en behoefte aan betrokkenheid en democratie

- De voorkeur voor het scenario waarin inwoners de burgemeester rechtstreeks kiezen is hoger onder mensen die ontevreden zijn over het huidige functioneren van burgemeesters (78% van hen heeft deze voorkeur), mensen uit het zuiden van het land (60%), mannen (57%) en laagopgeleiden (57%).
- De belangrijkste redenen die zij hiervoor geven, zijn dat inwoners zich dan meer betrokken voelen bij hun gemeente (60%) en zij dit de meest democratische manier vinden (59%).
- Ook noemen zij vaak dat er dan minder vriendjespolitiek plaatsvindt (49%), de burgemeester dan meer iemand van het volk is (40%) en inwoners dan meer te zeggen hebben in hun gemeente (32%).

Redenen die tijdens de groepen naar voren komen om voor een gekozen burgemeester te zijn:

- 1) geen vertrouwen in de huidige aanstellingswijze (vriendjespolitiek, ze doen toch wat ze zelf willen) .
- 2) het gevoel hebben meer invloed te kunnen uitoefenen op wie de burgemeester wordt.
- 3) zich meer betrokken willen voelen bij de keuze voor een burgemeester: als men zelf moet kiezen, voelen ze meer verantwoordelijkheid om zich in het ambt te verdiepen.
 - *“Het voordeel van zelf kiezen, blijft dat ik zelf invloed kan uitoefenen.”*
 - *“Als je zelf mag kiezen, ben je eigenlijk wel verplicht je erin te verdiepen.”*

Toch zien veel burgers ook de moeilijkheden van een gekozen burgemeester, met name hoogopgeleiden.

- *“Als gekozen dan is de procedure vooraf heel belangrijk.”*
- *“Bij zelf kiezen, komt de helft toch niet opdagen. Dus dat zou niet helpen. Wie denkt er nou over na hoe de burgemeester moet zijn?”*

Als wordt uitgelegd dat de bevolking via de gemeenteraad al indirect de burgemeester kiest, wordt de voorkeur voor een direct gekozen burgemeester minder sterk.

Voorkeur huidige aanstellingswijze: vooral gewenst vanwege deskundigheid en twijfel over kennis inwoners

- De voorkeur voor de huidige aanstellingswijze is hoger onder mensen die wel tevreden zijn over het functioneren van de huidige burgemeesters (35% van hen heeft deze voorkeur), hoogopgeleiden (25%), mensen uit het oosten (24%) en westen (23%) van het land en inwoners van gemeenten met tussen de 30.000 en 60.000 inwoners (23%).
- De belangrijkste redenen voor hun voorkeur zijn dat er dan wordt gekozen op basis van deskundigheid in plaats van populariteit onder de inwoners (57%) en dat zij denken dat inwoners niet genoeg kennis hebben om een goede keuze te maken (44%).
- Verder noemen zij ook vaak dat de regering zo kan controleren of de burgemeester over voldoende kwaliteiten beschikt (37%), dat de gemeenteraad de beste keuze kan maken omdat zij door de inwoners gekozen wordt (36%) en zo de mensen met de meeste kennis van zaken bepalen wie de burgemeester wordt (24%).

Voorkeur gemeenteraad kiest: vooral gewenst vanwege deskundigheid en geloof in indirecte democratie

- De voorkeur voor een openbare stemming in de gemeenteraad is hoger onder mensen uit het noorden van het land (23%), 35 t/m 44 jarigen (21%), hoogopgeleiden (21%), mensen die tevreden zijn over het functioneren van de huidige burgemeesters (18%) en vrouwen (17%)
- De belangrijkste reden voor hun voorkeur is dat met deze aanstellingswijze wordt gekozen op basis van deskundigheid in plaats van populariteit onder de inwoners (47%).
- Verder noemen zij ook vaak dat dat de gemeenteraad de beste keuze kan maken, omdat zij door de inwoners gekozen wordt (38%), zij niet denken dat inwoners genoeg kennis hebben om een goede keuze te maken (35%) en dat zo de mensen met de meeste kennis van zaken bepalen wie de burgemeester wordt (23%).

Burgers benoemen de voordelen van een niet direct gekozen burgemeester ook in de groepsdiscussies. Met name de hoogopgeleide deelnemers twijfelen over de kennis van inwoners om tot een goede keuze te kunnen komen.

- *“Ik denk dat het van binnen uit veel beter bekeken kan worden. Burgers hebben onvoldoende informatie om het goed te kunnen beoordelen.”*
- *“Ik vind het al ingewikkeld genoeg dat de mensen nu een partij kiezen. Ik vind het goed dat deze partijen dan een burgemeester kiezen.”*

Een ander argument dat aangedragen wordt, is de verstrengeling tussen onpartijdigheid en kiezen:

- *“Als we gaan stemmen, weten we zeker dat het niet onpartijdig is.”*
- *“Stel dat we als burger mogen kiezen, dan wordt charisma het belangrijkste en politieke voorkeur. Dat moeten we niet willen.”*

Geïnformeerde mening aanstellingswijze: huidige aanstellingswijze relatief beter gewaardeerd

Aan alle respondenten is de volgende toelichting over de huidige aanstellingswijze voorgelegd:

Hieronder staat een uitleg over hoe de burgemeester nu aangesteld wordt:

Bij de benoeming van een nieuwe burgemeester zijn veel instanties betrokken. De gemeenteraad, de commissaris van de Koning en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) hebben allemaal hun eigen rol.

De burgemeester wordt op de volgende manier aangesteld:

1. De *gemeenteraad* stelt in overleg met de *commissaris van de Koning* een vacatureprofiel op voor de nieuwe burgemeester op waar mensen op mogen solliciteren
2. Geïnteresseerden sturen een sollicitatiebrief naar de *commissaris van de Koning*
3. De *commissaris van de Koning* selecteert uit die brieven de beste kandidaten
4. Een *vertrouwenscommissie bestaande uit gemeenteraadsleden* spreekt met deze kandidaten
5. De *gemeenteraad* beveelt twee geschikte kandidaat-burgemeesters aan (1 op de eerste plek en 1 op de tweede plek)
6. De kandidaat op de eerste plek wordt door de *minister van BZK* gescreend en heeft vervolgens met hem een gesprek. Vrijwel altijd wordt het advies van de gemeenteraad gevolgd tenzij er zeer grote bezwaren zijn
7. *De regering* benoemt hierna de burgemeester bij koninklijk besluit
8. De *commissaris van de koning* beëdigt de nieuwe burgemeester in zijn gemeente.

Nu je dit gelezen hebt, vragen we je nog een keer om een aantal vragen te beantwoorden die we je in het begin van de vragenlijst hadden voorgelegd. Je kunt hier hetzelfde invullen als eerder, maar je kunt ook een ander antwoord aanvinken als je er nu anders over denkt.

- Na de getoonde tekst te hebben gelezen, blijft de algemene houding (positief of negatief) tegenover de huidige aanstellingswijze onveranderd.
- De 'geïnformeerde' bevolking is na lezing wel *negatiever* over de twee andere aanstellingswijzen (rechtstreekse verkiezing inwoners en openbare stemming gemeenteraad).
- Na het lezen van de informatie is de bevolking *ten opzichte van de andere twee aanstellingswijzen* dus wel *relatief* positiever geworden over de huidige aanstellingswijze.
- Naast deze algemene houding, vindt de geïnformeerde bevolking de huidige aanstellingswijze na het lezen van de informatie vaker zorgvuldig, betrouwbaar, eerlijk en democratisch.
- Men is negatiever over een aantal aspecten van de twee andere aanstellingswijzen. Zo vindt men de rechtstreekse verkiezing door inwoners minder betrouwbaar een democratisch en de openbare stemming in de gemeenteraad minder zorgvuldig en eerlijk.
- Ondanks de verschuivingen ten gunste van de huidige aanstellingswijze blijft de mening ook na het lezen van de informatie verdeeld. De meeste steun blijft bestaan voor de aanstellingswijze waarbij de inwoners de burgemeester rechtstreeks kiezen (50%). Hierna volgt de huidige aanstellingswijze (38%) en pas daarna een openbare stemming in de gemeenteraad (34%).

Geïnformeerde mening (n=1.034)			
Aanstellingswijze	Inwoners kiezen	Huidige wijze	Gemeenteraad kiest
% positief	50% (-8%)	38%	34% (-13%)
% zorgvuldig	47% (-3%)	47% (+10%)	35% (-3%)
% betrouwbaar	48% (-4%)	40% (+8%)	36% (-3%)
% eerlijk	60% (-1%)	38% (+6%)	40% (-3%)
% democratisch	69% (-3%)	33% (+5%)	45%

- Legenda:**
- % positief: het aantal mensen dat (zeer) positief is over deze aanstellingswijze (men kan over meerdere aanstellingswijzen positief zijn dus de percentages tellen niet op tot 100%).
 - % voorkeur: het aantal mensen dat een voorkeur heeft voor deze aanstellingswijze (men kan maar één voorkeur aangeven, maar men kan ook aangeven dat zij geen voorkeur hadden (15%)).
 - % zorgvuldig, betrouwbaar, eerlijk en democratisch: het aantal mensen dat dit kenmerk op deze aanstellingswijze van toepassing vindt (men kan het kenmerk op meerdere aanstellingswijzen van toepassing vinden dus de percentages tellen niet op tot 100%).
- (Tussen haakjes): verschil gevonden percentage ten opzichte van ongeïnformeerde mening (in procentpunten)
- Rood:** significant lager dan ongeïnformeerde mening
Groen: significant hoger dan ongeïnformeerde mening
 Zwart tussen haakjes: geen significant verschil

In de focusgroepen is aan de deelnemers een uitgebreide uitleg van de huidige aanstellingswijze voorgelezen*. Dit geeft hen veel vertrouwen. Men vindt de huidige aanstellingsprocedure uitgebreid, grondig, wat vertrouwen geeft in de procedure en over de kwaliteiten van de aangestelde burgemeester. Het geeft ze vertrouwen dat er een kundig persoon uit de procedure naar voren komt. Iets wat ze niet hadden verwacht, omdat ze er niet bekend mee waren.

- "Zo weet je dat niet de eerste de beste de baan krijgt."
- "Goede procedure: goed gescreend en er zijn veel personen bij betrokken. Het klinkt niet alsof er vriendjespolitiek is."
- "Ik wist niet dat het zo'n uitgebreide procedure was!"

* zie de bijlage voor deze tekst

Door inwoners rechtstreeks gekozen burgemeester zou evenveel bevoegdheden moeten hebben

- Wanneer inwoners van de gemeente de burgemeester rechtstreeks zouden kiezen, vindt ruim de helft (55%) van de bevolking dat de burgemeester *evenveel* bevoegdheden moet hebben als nu. 9% vindt dat de burgemeester dan *minder* bevoegdheden moet krijgen en 13% *meer*.
- 23% geeft aan dat zij niet weten of de burgemeester dan minder, evenveel of meer bevoegdheden zou moeten krijgen als nu.

8 Aftreden

Aftreden gewenst bij ernstige fouten, verbreken integriteit en gebrek aan vertrouwen

- De bevolking vindt vooral dat een burgemeester eerder af zou moeten treden als hij/zij een ernstige fout heeft gemaakt (58% vindt dat hij/zij dan eerder moet aftreden) of niet integer is geweest (57%).
- Ook vindt men het vaak een reden tot eerder aftreden als inwoners van de gemeente geen vertrouwen meer in de burgemeester hebben (52%), de gemeenteraad geen vertrouwen meer heeft (51%), en hij/zij zelf geen burgemeester meer wil zijn (50%).
- De leeftijdsgrens van 70 jaar, het buiten de gemeente gaan wonen, geen vertrouwen van de regering hebben en niet waargemaakte beloften worden door een minderheid als redenen tot eerder aftreden gezien.

Om welke redenen vind jij dat een burgemeester eerder zou moeten aftreden? (n=1.034)

Redenen die uit de focusgroepen naar voren komen voor het aftreden gaan over het maken van fouten en het verlies van vertrouwen. Een groot deel van de burgers is van mening dat ook privékwesaties (zoals vreemdgaan) kunnen leiden tot verlies van vertrouwen. Het schaadt volgens hen de integriteit van de burgemeester. Men is van mening dat de positie van de burgemeester op zo'n moment niet meer houdbaar is.

➤ *“Als publiek figuur heb je wel een bepaalde functie, die moet wel discreet zijn. Als publiek figuur moet je gewoon extra op je hoede zijn. Mensen verliezen het vertrouwen in je.”*

➤ *“Burgemeesters worden meer afgerekend op hun publieke verschijning.”*

Er is echter een groep die van mening is dat privékwesaties geen redenen moeten zijn voor aftreden.

➤ *“Een burgemeester heeft het recht op vreemdgaan.”*

Wie aanstellingswijze bepaalt, gaat ook over het aftreden

- De bevolking heeft geen eenduidige visie op wie er zou moeten gaan over het eerder aftreden van de burgemeester. Over het algemeen genomen vindt men vooral dat de partij die over de aanstelling beslist ook degene moet zijn die over het eventueel eerder aftreden van de burgemeester beslist:
 - Als inwoners van de gemeente de burgemeester kiezen, vindt 50% dat zij ook gaan over het aftreden, gevolgd door 44% door de gemeenteraad en 35% door de burgemeester zelf.
 - Als de gemeenteraad de burgemeester in een openbare stemming benoemt, vindt 53% dat de gemeenteraad ook mag bepalen over het aftreden, gevolgd door 39% door de inwoners en 35% door de burgemeester zelf.
 - Met de huidige aanstellingswijze, vindt 48% dat de gemeenteraad mag bepalen over het aftreden, gevolgd door 36% door de burgemeester zelf, 35% door de regering en 34% door de inwoners.

Stel je voor dat Wie vind je dat in dat geval mag bepalen of de burgemeester moet aftreden? (n=1.034)			
	Inwoners kiezen	Huidige wijze	Gemeenteraad kiest
Burgemeester	35%	36%	35%
Inwoners	50%	34%	39%
Gemeenteraad	44%	48%	53%
Wethouders	21%	24%	22%
Regering	21%	35%	22%
Niemand	2%	3%	3%

Deze mening is ook toebedeeld aan een deel van de burgers die deelnamen aan de focusgroepen. Het wordt als *logisch* beschouwd dat als je mag kiezen wanneer iemand aantreedt, je ook mag kiezen als diezelfde persoon moet aftreden:

- *“Als hij door ons wordt aangesteld, dan mogen wij ook beslissen of hij weg moet of niet. Als hij zijn taken heel slordig doet. Als het echt de spuigaten uitloopt.”*

Er is echter ook een groep burgers die zich afvraagt zich of burgers deze beslissingsbevoegdheid zouden moeten krijgen, omdat de burger niet precies weet wat er achter de schermen gebeurt:

- *“Dat is de rol van de regering of gemeenteraad. De burger ziet niet alles. Er moet wel inspraak zijn als burger.”*

Bijlage: Onderzoekstechnische informatie

Kwalitatief onderzoek

Veldwerkperiode

- Het veldwerk is uitgevoerd op maandag 11 april te Amersfoort en 13 april te Amsterdam.

Methode respondentenselectie

- Uit het StemPunt-panel van Motivaction.

Incentives

- De respondenten hebben als dank voor deelname aan het onderzoek een kleine vergoeding van Motivaction ontvangen.

Toonmateriaal

- Een kopie van het gebruikte toonmateriaal is te vinden in de bijlage Toonmateriaal.

Bewaartermijn primaire onderzoeksbestanden

- Primaire onderzoeksbestanden, zoals ingevulde schriftelijke vragenlijsten, notulen, beeld- en geluidsopnames worden door Motivaction tot 12 maanden na afronden van het onderzoek bewaard.

Overige onderzoekstechnische informatie

- Overige onderzoekstechnische informatie en een exemplaar van de bij dit onderzoek gehanteerde vragenlijst zijn op aanvraag beschikbaar voor de opdrachtgever.
-

Kwantitatief onderzoek

Veldwerkperiode

- Het veldwerk van de twee flitspeilingen is uitgevoerd in de periode van 22 tot en met 25 maart 2016 (flitspeiling 1) en 3 tot en met 9 mei 2016 (flitspeiling 2).

Methode respondentenselectie

- Uit het StemPunt-panel van Motivaction.

Incentives

- De respondenten hebben als dank voor deelname aan het onderzoek een kleine vergoeding van Motivaction ontvangen.

Weging

- De onderzoeksdata zijn gewogen (zie ook de bijlage gewogen en ongewogen data), daarbij fungeerde het Mentality-ijkbestand als herwegingskader. Dit ijkbestand is wat betreft de sociodemografische gegevens gewogen naar de Gouden Standaard van het CBS.

Responsverantwoording online onderzoek

- In de veldwerkperiode van flitspeiling 1 is aan 4800 personen een uitnodigingsmail verstuurd en in de veldwerkperiode van flitspeiling 2 eveneens aan 4800 personen (die niet hadden deelgenomen aan flitspeiling 1). Op de slotdatum van het veldwerk (zie bij Veldwerkperiode) was het gewenste aantal vragenlijsten ingevuld en is de toegang tot de vragenlijst op internet afgesloten.

Bewaartermijn primaire onderzoeksbestanden

- Digitaal beschikbare primaire onderzoeksbestanden worden tenminste 12 maanden na afronden van het onderzoek bewaard. Beeld- en geluidsopnames op cd en niet digitaal beschikbare schriftelijke primaire bestanden zoals ingevulde vragenlijsten, worden tot 12 maanden na afronden van het onderzoek bewaard.

Overige onderzoekstechnische informatie

- Overige onderzoekstechnische informatie en een exemplaar van de bij dit onderzoek gehanteerde vragenlijst zijn op aanvraag beschikbaar voor de opdrachtgever.
-

Bijlage: Ongewogen en gewogen data flitspeiling 1

Kenmerken	Ongewogen		Gewogen	
	n	%	n	%
Leeftijd				
18 t/m 24 jaar	64	6,2	107	10,3
25 t/m 34 jaar	143	13,8	163	15,7
35 t/m 44 jaar	140	13,5	202	19,4
45 t/m 54 jaar	203	19,5	199	19,1
55 t/m 70 jaar	260	25,0	180	17,3
Opleidingsniveau				
Hoog (wo/hbo)	282	27,1	261	25,1
Middel (havo/vwo/mbo/mavo)	490	47,1	529	50,8
Laag (lbo/basisschool/geen opleiding)	268	25,8	250	24,0
Geslacht				
Mannen	581	55,9	522	50,2
Vrouwen	459	44,1	518	49,8
Mentality-milieu				
Moderne burgerij	234	22,5	236	22,7
Opwaarts mobielen	134	12,9	153	14,7
Postmaterialisten	113	10,9	97	9,4
Nieuwe conservatieven	98	9,4	91	8,8
Traditionele burgerij	146	14,0	136	13,1
Kosmopolieten	132	12,7	131	12,6
Postmoderne hedonisten	100	9,6	101	9,7
Regio				
3 grote gemeenten	120	11,5	122	11,7
West	279	26,8	307	29,5
Noord	94	9,0	101	9,7
Oost	225	21,6	214	20,6
Zuid	275	26,4	252	24,2
Randgemeenten	47	4,5	44	4,3

Bijlage: Ongewogen en gewogen data flitspeiling 2

Kenmerken	Ongewogen		Gewogen	
	n	%	n	%
Leeftijd				
18 t/m 24 jaar	67	6,5	110	10,6
25 t/m 34 jaar	126	12,2	159	15,4
35 t/m 44 jaar	153	14,8	191	18,5
45 t/m 54 jaar	202	19,5	201	19,5
55 t/m 70 jaar	247	23,9	180	17,4
Opleidingsniveau				
Hoog (wo/hbo)	321	31,0	265	25,6
Middel (havo/vwo/mbo/mavo)	491	47,5	511	49,5
Laag (lbo/basisschool/geen opleiding)	222	21,5	258	24,9
Geslacht				
Mannen	571	55,2	516	49,9
Vrouwen	463	44,8	518	50,1
Mentality-milieu				
Moderne burgerij	236	22,8	236	22,8
Opwaarts mobielen	134	13,0	164	15,9
Postmaterialisten	123	11,9	98	9,5
Nieuwe conservatieven	89	8,6	84	8,2
Traditionele burgerij	134	13,0	140	13,6
Kosmopolieten	138	13,3	124	12,0
Postmoderne hedonisten	104	10,1	97	9,4
Regio				
3 grote gemeenten	110	10,6	122	11,8
West	297	28,7	302	29,2
Noord	101	9,8	102	9,9
Oost	232	22,4	220	21,2
Zuid	250	24,2	122	11,8
Randgemeenten				

Bijlage: Voorgelezen uitleg huidige aanstellingswijze in focusgroepen

Ambt van de burgemeester

Benoeming

De procedure is vastgelegd in wetten en besluiten. Bij de benoeming van een nieuwe burgemeester zijn veel personen en overheidsinstanties betrokken. De gemeenteraad, de commissaris van de Koning en de regering (de Koning en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, BZK) hebben allemaal hun eigen rol. De procedure ziet er als volgt uit:

1. Als er een vacature voor een burgemeester is, stelt de gemeenteraad een profiel voor de nieuwe burgemeester op, na overleg met de commissaris van de Koning.
2. De commissaris van de Koning selecteert uit de sollicitaties de geschikte kandidaten.
3. Een vertrouwenscommissie, bestaande uit leden van de gemeenteraad, voert gesprekken met de kandidaten die de commissaris geschikt acht.
4. De vertrouwenscommissie adviseert de gemeenteraad over de twee beste kandidaten; de gemeenteraad stelt deze twee namen formeel vast en stuurt deze zogenaamde aanbeveling door aan de minister van BZK.
5. De minister mag slechts op zwaarwegende gronden van deze aanbeveling afwijken. Dat betekent dat de naam die bovenaan staat in de praktijk vrijwel altijd burgemeester wordt.
6. De minister draagt de als eerst genoemde persoon voor benoeming voor bij de Koning. Daarop volgt de benoeming bij koninklijk besluit, getekend door de Koning en de minister.

De benoeming is voor 6 jaar, maar de burgemeester kan één of meer keer voor eenzelfde periode worden herbenoemd. De regering kan de burgemeester ontslaan. De burgemeester kan ook zelf ontslag aanvragen. De burgemeester kan ongevraagd ontslagen worden door de regering. Dat kan onder meer wegens opheffing van de gemeente (herindeling) of verstoorde verhoudingen met de gemeenteraad. Als de burgemeester 70 wordt, eindigt het burgemeesterschap automatisch.

Bijlage: Voorgelegde waarden en concrete kenmerken

In de flitspeilingen is een aantal abstracte waarden voorgelegd aan de respondenten en een aantal concrete kenmerken die bij deze waarden passen. De waarden zijn mede gebaseerd op het rapport Majesteitelijk & Magistratelijk; De Nederlandse burgemeester en de staat van het ambt¹². De operationalisaties van deze waarden in concrete kenmerken zijn hier niet op gebaseerd maar komen vooral voort uit de reacties en het taalgebruik van burgers in de focusgroepen. Hieronder een overzicht van de concrete kenmerken en waarden die zijn voorgelegd

Waarden	Concrete kenmerken
Integriteit	Is van onbesproken gedrag (geen schandalen)
	Is eerlijk en betrouwbaar
Onafhankelijkheid	Heeft duidelijke eigen standpunten over wat er moet gebeuren in de gemeente
	Komt op voor de standpunten van de gemeenteraad (contra indicatief)
	Komt op voor alle bevolkingsgroepen (jong, oud, Christen, Moslim etc.)
	Durft duidelijk stelling te nemen over gevoelige onderwerpen
Onpartijdigheid	Hoort bij een politieke partij die ik goed vind gemeenteraad (contra indicatief)
	Hoort niet bij een politieke partij
	Houdt bij de besluitvorming rekening met alle belangen en trekt geen politieke partijen voor
Responsiviteit	Weet wat er speelt in zijn of haar gemeente
	Is goed zichtbaar in de (lokale) media
	Is toegankelijk voor inwoners en neemt veel tijd om naar hen te luisteren
Rechtmatigheid	Let goed op dat alle besluiten in de gemeente voldoen aan de regels
Doelmatigheid	Is daadkrachtig (kan snel beslissingen nemen)
	Focust zich vooral op het besturen van de gemeente

¹² Majesteitelijk & Magistratelijk; De Nederlandse burgemeester en de staat van het ambt, Tilburgse School voor Politiek en Bestuur, N. Karsten e.a., (2014)

Bijlage: Eerste flitspeiling, steun verschillende aanstellingswijze en effect op rollen

In de eerste flitspeiling is een groter aantal (5) aanstellingswijzen voorgelegd en gevraagd naar de steun voor deze aanstellingswijzen en in welke situatie men dacht dat de kwaliteit van de burgemeester het beste zou zijn. Daarnaast is gevraagd in hoeverre men verwacht dat burgemeesters bepaalde rollen goed vervullen als ze op de betreffende wijze werden aangesteld.

- Men verwacht vooral dat de voorgelegde rollen van de burgemeester goed vervuld worden als de inwoners de burgemeester kiezen. Als de regering bepaalt wie de burgemeester wordt of wanneer de gemeenteraad dit bepaalt en zij daarbij geen advies van inwoners krijgen, is de verwachting dat de rollen goed vervuld gaan worden het laagst.

Overzichtstabel: steun voor aanstellingswijze burgemeesters en verwacht effect op uitvoering

	Voorgelegde mogelijke benoemingswijzen				
	Regering bepaalt ¹³	Regering, advies gemeenteraad ¹⁴	Regering, advies inwoners ¹⁵	Gemeenteraad ¹⁶	Inwoners kiezen ¹⁷
Positief (% (zeer positief))	17%	27%	46%	30%	64%
Beste kwaliteit (1 keuze)	3%	12%	13%	10%	38%
Rollen					
Ambassadeur	45%	48%	57%	60%	70%
Bewaker bestuurlijke kwaliteit	49%	53%	56%	46%	57%
Verbinder	45%	46%	54%	45%	63%
Voorziter college	57%	56%	58%	51%	59%
Burgervader/moeder	43%	49%	60%	57%	70%
Bewaker openbare orde	50%	52%	57%	54%	60%
Voorzitter raad	56%	55%	59%	52%	61%

Legenda: % positief: het aantal mensen dat (zeer) positief is over deze aanstellingswijze (men kan over meerdere aanstellingswijzen positief zijn dus de percentages tellen niet op tot 100%).

%beste kwaliteit: het aantal mensen dat denkt dat deze aanstellingswijze de beste kwaliteit burgemeesters oplevert (men kan maar één voorkeur aangeven, maar men kan ook aangeven dat zij dit niet wisten (13%)).

% rollen: het aantal mensen dat verwacht dat een burgemeester die op deze wijze is aangesteld deze rol goed vervult.

Rood: geeft aan dat het % dat verwacht dat deze rol goed vervuld gaat worden het laagst is bij deze aanstellingswijze

Groen: geeft aan dat het % dat verwacht dat deze rol goed vervuld gaat worden het hoogst is bij deze aanstellingswijze

¹³ De regering bepaalt wie de burgemeester wordt

¹⁴ De regering bepaalt wie de burgemeester wordt op advies van de gemeenteraad

¹⁵ De regering bepaalt wie de burgemeester wordt op advies van de inwoners van de gemeente

¹⁶ De gemeenteraad bepaalt wie de burgemeester wordt

¹⁷ De inwoners van de gemeente bepalen wie de burgemeester wordt (door direct te kiezen)